Заключения на Съвета от 26 ноември 2009 година относно професионалното развитие на учителите и училищните ръководители

(2009/C 302/04)

СЪВЕТЪТ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ,

КАТО ВЗЕ ПРЕДВИД:

1. Заключенията на Европейския съвет от Лисабон от 23—24 март 2000 г., в които се изтъква, че инвестирането в хората е от решаващо значение за мястото на Европа в икономиката, основана на знанието, и в които държавите-членки се призовават да предприемат стъпки за премахване на пречките пред мобилността на учителите и за привличане на учители с висок професионализъм ([1]).

2. Цел 1.1 от работната програма „Образование и обучение 2010 г.“, в която се подчертава колко е важно в учителската професия да се привличат и задържат висококвалифицирани и мотивирани кадри, да се определят уменията, които учителите трябва да притежават, за да отговарят на променящите се потребности на обществото, да се създават условия за подкрепа на учителите чрез първоначално обучение и обучение в работна среда, както и към преподаването и обучението да се привличат кадри с професионален опит в други области ([2]).

3. Резолюция на Съвета от 27 юни 2002 г. относно ученето през целия живот, която приканва държавите-членки да подобрят образованието и обучението за учителите, ангажирани в процеса на учене през целия живот, така че да придобият уменията, необходими им за обществото, основано на знанието ([3]).

4. Съвместния междинен доклад на Съвета и Комисията от 26 февруари 2004 г. относно напредъка в изпълнението на целите от Лисабон в областта на образованието и обучението ([4]), в който се дава приоритет на разработването на общи европейски принципи за компетентностите и квалификацията, необходими на учителите, за да изпълняват своята променяща се роля в обществото, основано на знанието ([5]).

5. Съвместния междинен доклад на Съвета и Комисията от 23 февруари 2006 г. относно прилагането на работната програма „Образование и обучение 2010 г.“, в който се подчертава, че инвестирането в обучението на учители и обучаващи и укрепването на ръководството на институциите за образование и обучение са от решаващо значение за подобряване на ефективността на системите за образование и обучение ([6]).

6. Заключенията на Съвета и на представителите на правителствата на държавите-членки, заседаващи в рамките на Съвета, от 14 ноември 2006 г. относно ефективността и равнопоставеността в образованието и обучението, в които се заявява, че мотивацията, уменията и способностите на учителите, обучаващите, други преподавателски кадри и службите за професионална ориентация и социално подпомагане, както и качеството на ръководството на училищата, са ключовите фактори за постигане на високи учебни резултати и че усилията на преподавателските кадри следва да бъдат подкрепяни посредством постоянно професионално развитие.

7. Заключенията на Съвета и на представителите на правителствата на държавите-членки, заседаващи в рамките на Съвета, от 14 ноември 2006 г. относно бъдещите приоритети за засилено европейско сътрудничество в областта на професионалното образование и обучение, в които се подчертава необходимостта от висококвалифицирани учители, които непрекъснато се развиват в професионално отношение ([7]).

8. Решение 1720/2006/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 15 ноември 2006 г. за създаване на Програма за действие за обучение през целия живот, която включва специфичната цел за повишаване на качеството и утвърждаване на европейското измерение в педагогическото образование и стимулира мобилността на учителите и на другия персонал в областта на образованието ([8]).

9. Препоръката на Европейския парламент и на Съвета от 18 декември 2006 г. относно основните компетентности за учене през целия живот ([9]), в която се определя комплекс от знания, умения и нагласи, необходими на всеки за лична реализация и развитие, активна гражданска позиция, социално приобщаване и заетост, и които поради хоризонталния си характер предполагат по-голяма степен на сътрудничество и екипна работа между учителите, както и преподавателски подход, който излиза извън границите на традиционните предмети.

10. Заключенията на Съвета от 25 май 2007 г. относно съгласувана рамка от показатели и модели за сравнение относно наблюдението на напредъка при изпълнението на целите от Лисабон в областта на образованието и обучението, в които се призовава да продължи работата по разработване на показател за професионалното развитие на учителите и обучителите ([10]).

11. Заключенията на Съвета и на представителите на правителствата на държавите-членки, заседаващи в рамките на Съвета, от 21 ноември 2008 г. относно мобилността на

([1]) *Подобряване на образованието и обучението на учителите и обучаващите* — SN 100/1/00 REV 1.
([2]) ОВ C 142, 14.6.2002 г.
([3]) ОВ C 163, 9.7.2002 г.
([4]) 6905/04.
([5]) Приложения I и II към документ 12414/07 ADD 1.
([6]) ОВ C 79, 1.4.2006 г.
([7]) ОВ C 298, 8.12.2006 г.
([8]) ОВ L 327, 24.11.2006 г.
([9]) ОВ L 394, 30.12.2006 г.
([10]) ОВ C 311, 21.12.2007 г.

младите хора, в които Съветът прикани държавите-членки да работят за постигането на целта за увеличаване на мобилността на преподавателите, обучаващите и останалия персонал в образователната система [1].

12. Заключенията на Съвета от 12 май 2009 г. относно стратегическа рамка за европейско сътрудничество в образованието и обучението [2], в които се препоръчва постепенно разширяване на мобилността на учителите и обучаващите, така че периодите на учене в чужбина да станат по-скоро правило, отколкото изключение, които определят като един от приоритетите през първия работен цикъл необходимостта да се съсредоточи вниманието върху качеството на първоначалното образование и подкрепата за младите учители в началото на кариерата им, както и върху повишаване на качеството на възможностите за продължаващо професионално развитие на учителите, обучаващите и на ангажираните в дейности за ръководство и ориентиране лица, и с които Съветът приканва Комисията да проучи възможностите за включване на мобилността на учителите в евентуални бъдещи предложения за критерии в областта на мобилността,

и КАТО ПРИПОМНЯ ПО-СПЕЦИАЛНО:

1. Заключенията на Съвета и на представителите на правителствата на държавите-членки, заседаващи в рамките на Съвета, от 15 ноември 2007 г. относно подобряването на качеството на педагогическото образование [3], в които се приема да се положат усилия за това учителите да бъдат насърчавани и подпомагани през цялата им кариера да продължават да осъвременяват знанията, уменията и компетентността си съобразно нуждите, както и да се вземат мерки учителите с ръководни функции да имат достъп до висококачествено обучение по управление на училища и умения за ръководене.

2. Заключенията на Съвета и на представителите на правителствата на държавите-членки, заседаващи в рамките на Съвета, от 21 ноември 2008 г. относно подготовката на младите хора за XXI век [4], в които държавите-членки се приканват, следейки за изпълнението на посочените по-горе заключения относно подобряването на качеството на педагогическото образование, да насочат специално сътрудничеството си за осигуряване на възможности за начинаещите учители да участват в структурирани програми за подпомагане в началото на кариерата, да подобрят предлагането и качеството на програмите за продължаващо професионално обучение и включването на учителите в тях, както и да подобрят набирането и обучението на училищни ръководители,

ПОТВЪРЖДАВА, че:

макар отговорността за организацията и съдържанието на системите за образование и обучение да си остава от компетентността на държавите-членки, сътрудничеството на европейско равнище, осъществявано посредством отворения метод на координация, съчетано с ефективното използване на програмите на Общността, може да подпомогне развитието на качествено образование и обучение, като подкрепя и допълва предприетите на национално равнище мерки и като съдейства на държавите-членки да се справят с общите предизвикателства,

ОТЧИТА, че:

1. Знанията, уменията и ангажираността на учителите [5], както и качеството на училищното ръководство, са най-важните фактори за постигане на високи резултати в образованието. Доброто преподаване и способността на учителите да помогнат на всички ученици да достигнат максималните си възможности могат да окажат трайно положително въздействие върху бъдещето на младите хора. Поради това е от основно значение не само да се гарантира, че на преподавателски и ръководни длъжности се назначават само най-добрите и способни да изпълняват поверените им задачи, но и да се осигури най-висок стандарт на първоначалното образование и продължаващото професионално развитие на преподавателските кадри на всички нива. Това от своя страна ще допринесе за повишаване на престижа и привлекателността на професията.

2. Образователните програми за учители, които са определящи както за подготовката на учителите и училищните ръководители за изпълнение на задълженията им, така и за това да им се осигури продължаващо професионално развитие, трябва да бъдат с високо качество, да съответстват на нуждите и да се основават на добре балансирано съчетание от солидни академични изследвания и широк практически опит. Много е важно първоначалното педагогическо образование, подкрепата в началото на кариерата („въвеждането в работата“ [6]) и продължаващото професионално обучение да бъдат разглеждани като едно цяло.

3. Първото назначение на млад учител след завършване на първоначалното педагогическо образование е особено важен момент за неговата мотивация, качество на работата и професионално израстване. Понякога наскоро завършилите учители се адаптират трудно към реалните условия в училище и се затрудняват да прилагат наученото по време на първоначалното си педагогическо образование. Факт е, че значителен брой от тях в крайна сметка изоставят учителската професия, което струва скъпо както на самите тях, така и на обществото. Значителен брой национални и международни научни данни обаче показват, че структурираните програми за подпомагане на всички млади учители са в състояние да ограничат това явление. Те могат да бъдат от полза и за учители, които се връщат към професията.

4. И най-добрият курс за първоначална педагогическа подготовка не може да осигури на учителите всички компетентности, от които се нуждаят в хода на кариерата си. Изискванията пред учителската професия се променят бързо, в

[1] ОВ C 320, 16.12.2008 г.
[2] ОВ C 119, 28.5.2009 г.
[3] ОВ C 300, 12.12.2007 г.
[4] ОВ C 319, 13.12.2008 г.

[5] За целите на настоящите заключения с термина учител се обозначава лице, което има признат статут на учител (или равностоен такъв) според законодателството и практиката на дадена държава-членка. В тази категория се включва специфичното положение на преподавателите и обучаващите в системата на професионалното образование и обучение, но се изключват лицата, работещи извън официалните системи за образование и обучение поради различния характер и контекст на изпълняваните от тях задачи.

[6] Използваният в настоящия текст израз „въвеждане в работата“ означава всяка структурирана програма за подпомагане на младите учители след завършване на официалното им педагогическо образование и при първото им назначаване в училище.

резултат на което възниква необходимост от нови подходи. За да бъдат напълно ефикасни в преподаването и способни да се приспособяват към променящите се нужди на учещите в един свят на бързи социални, културни, икономически и технологични промени, самите учители трябва да преценяват какви са собствените им нужди от обучение в контекста на конкретната им училищна среда и да са по-отговорни за включването си в процеса на учене през целия живот, за да осъвременяват и развиват знанията и уменията си. Налице са обаче данни, че някои учители все още не разполагат с достатъчно възможности да участват в програми за продължаващо професионално развитие, а значителен брой от имащите такива възможности смятат, че тези програми не винаги са достатъчно съобразени с индивидуалните им нужди и с предизвикателствата, пред които са изправени.

5. Ефективното училищно ръководство е важен фактор за оформяне на цялостната среда на преподаване и учене, за стимулиране на амбициите и подпомагане на учениците, родителите и училищния персонал, способствайки по този начин за по-добри учебни резултати. Във връзка с това е от решаващо значение училищните ръководители да притежават или да са способни да развият необходимите способности и качества, за да се справят с все по-големия брой задачи, пред които са изправени. Също толкова важно е да се направи необходимото училищните ръководители да не бъдат претоварени с административни задачи и да се съсредоточават върху съществените въпроси като качеството на учебния процес, учебната програма, педагогическите проблеми и качеството на работа на персонала, мотивацията и професионалното развитие.

6. Преподавателските кадри на всички нива, в т.ч. училищните ръководители, биха могли да извлекат по-голяма полза от повишената учебна мобилност и работата в мрежа, като се има предвид важната роля на тези фактори за повишаване на качеството на системите и институциите за образование и обучение, както и за превръщането на тези системи и институции в по-открити, по-отворени към външния свят, по-достъпни и по-ефикасни,

ПРИЕМА, че:

1. Макар образователните системи в Европа да се различават в много отношения, всички те еднакво се нуждаят да привличат и задържат най-добрите преподавателски кадри и училищни ръководители, за да осигурят високи учебни резултати. Ето защо следва да се посветят сериозни грижи и внимание на определянето на необходимия профил на бъдещите учители и училищни ръководители, на подбора и подготовката им за изпълнение на задачите.

2. Образователните програми за учители следва да бъдат с високо качество, да се основават на обективни фактори и да са съобразени с нуждите. Лицата, отговарящи за обучението на учителите, както разбира се и за обучението на онези, които ги обучават, следва също да имат високи академични постижения и солиден практически опит в преподаването, както и да притежават компетентностите, необходими за доброто преподаване. Следва да се положат усилия и за ефективно сътрудничество на образователните институции за подготовка на учители, от една страна — с провеждащите научни изследвания в областта на педагогиката в други висши учебни заведения, а от друга страна — с училищните ръководители.

3. Предвид увеличаващите се изисквания към тях и нарастващата сложност на функциите им, учителите се нуждаят от достъп до ефективна подкрепа в личен и професионален план през цялата си кариера, но особено в момента на навлизане в професията.

4. В бързо променящия се свят и в съответствие с концепцията за учене през целия живот, образованието и развитието на учителите следва да бъдат цялостно обвързани, като обхващат първоначалното педагогическо образование (със силно изразена практическа насоченост), въвеждането в работата и продължаващото професионално развитие. Следва по-специално да се положат усилия, за да се постигне следното:

а) всички наскоро завършили учители да получават достатъчна и ефективна помощ и напътствия през първите няколко години от кариерата си;

б) да се стимулира оценъчен подход, при който както наскоро завършилите, така и по-опитните учители се насърчават, самостоятелно и колективно, да правят постоянен преглед на работата си;

в) всички учители да получават редовно обратна информация за работата си, както и помощ за определяне на нуждите им във връзка с професионалното развитие и за планиране на действията за тяхното удовлетворяване;

г) въз основа на посочената по-горе обратна информация, на практикуващите учители да се предоставят възможности да осъвременяват, развиват и разширяват компетентностите си през цялата си кариера, като бъдат насърчавани и им бъдат осигурявани подходящи условия за това;

д) програмите за професионално развитие на учителите да са адекватни, съобразени с нуждите, здраво свързани с практиката и с гарантирано качество;

е) учителите и училищните ръководители да бъдат насърчавани и подпомагани да се възползват от възможностите, предоставени от програмите и мрежите за обмен и мобилност както на национално, така и на международно равнище;

ж) учителите и училищните ръководители да бъдат насърчавани и да им бъде дадена възможност да участват в модерни програми за професионално обучение и развитие, да се включват в научноизследователска дейност в областта на педагогиката и да се възползват от възможности да развиват знанията си в други професионални области.

5. Предвид значителното влияние, което училищните ръководители оказват върху цялостната среда на учене, в т. ч. върху мотивацията, самочувствието и работата на персонала, преподавателските практики и поведението и стремежите на учениците и родителите, е необходимо на училищните ръководители да се осигурят достатъчно възможности да поддържат и развиват ефективни умения за ръководене. И тъй като предизвикателствата, свързани с ръководството на учебните общности, са сходни в цяла Европа, училищните ръководители биха могли да се ползват и от възможност за обучение в сътрудничество с колегите им в други държави-членки, по-специално чрез обмен на опит и примери за добри практики, както и чрез трансгранични възможности за професионално развитие,

ПРИКАНВА ДЪРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ:

1. Да предприемат по-нататъшни действия с цел учителската професия да привлича и задържа най-добрите кандидати и учителите да получават достатъчна подготовка и подкрепа, за да могат да изпълняват успешно задълженията си.

2. Да предприемат необходимите стъпки с цел всички млади учители да участват в програма за въвеждане в работата, която им предоставя подкрепа в личен и професионален план през първите години на учителската им практика.

3. Да предвидят извършване на редовен преглед на индивидуалните нужди от професионално развитие на учителите, определени въз основа на собствена и/или външна оценка, и да предоставят достатъчно възможности за непрекъснато професионално развитие за удовлетворяването на тези нужди, което на свой ред ще въздейства положително върху учебните резултати на учениците.

4. Активно да популяризират възможностите, предоставяни от програмите за обмен и мобилност на национално и на международно равнище, както и да подпомагат участието в такива програми, с цел да се увеличи значително броят на учителите и училищните ръководители, които се ползват от тях.

5. Да се преразгледат отговорностите, както и мерките за подпомагане на училищните ръководители, по-специално с оглед да се намали обема на административните им задачи и да им се даде възможност да се съсредоточат върху оформянето на цялостната среда на преподаване и учене, като по този начин способстват за по-добри учебни резултати.

6. Да осигурят наличието на качествена нормативна база за развитие на необходимите знания, умения и нагласи на бъдещите и на практикуващите учители, както и за развитие на необходимите знания, умения и нагласи за успешно ръководство на училищата, например посредством специални програми,

ПРИКАНВА КОМИСИЯТА:

1. Да укрепва и подпомага европейското политическо сътрудничество в областта на първоначалното педагогическо образование, продължаващото професионално развитие и училищното ръководство, по-специално като създаде платформи и дейности за партньорско обучение за обмен на знания, опит и експертна помощ сред формиращите политиката и професионалистите в областта на преподаването.

2. Да предоставя практическа информация на формиращите политиката за разработването на структурирани програми за въвеждане в работата на всички млади учители, както и примери за мерки, които могат да бъдат предприети за прилагане или усъвършенстване на тези програми.

3. Да насърчава и подкрепя по-активното участие от страна на учителите, училищните ръководители и преподавателите в системата за образование на учителите в транснационалните схеми за мобилност, партньорствата и проектите, създадени в рамките на програми на Общността, в частност Програмата за учене през целия живот.

4. Да изготви проучване на съществуващите в държавите-членки механизми за подбор, назначаване и обучение на преподавателите в системата за образование на учителите.

5. Да представи преглед на компетентностите на учителите в държавите-членки, придружен от дейностите за партньорско обучение в тази област.

6. Да подпомага по-нататъшното разработване на фактологична база за учителската професия и професията на училищните ръководители, включително чрез сътрудничество с международни организации.

7. Да информира Съвета при първа възможност чрез съществуващите механизми за докладване за мерките, предприети от държавите-членки в контекста на европейското сътрудничество в изпълнение на заключенията на Съвета от ноември 2007 г. относно подобряването на качеството на педагогическото образование, както и на тези от ноември 2008 г. относно програма за европейско сътрудничество по въпросите на училищата във връзка с професионалното развитие на учителите и училищните ръководители.